

ZBORNİK

za umetnostno zgodovino.
(Archives d'histoire de l'art.)

Urejuje
Dr. Izidor Cankar.

Leto I.

Št. 1-2.

Ljubljana, 1921.
Izdaja Umetnostno-zgodovinsko društvo
v Ljubljani.

Sergej Vrišer, Maribor

O S E M D E S E T L E T N I C A

Z ustanovitvijo stolice za zgodovino umetnosti na ljubljanski univerzi leta 1920 in Umetnostnozgodovinskega društva leta 1921, ki je istega leta izdalo prvi zvezek svojega glasila – Zbornika za umetnostno zgodovino, so bili ustvarjeni temelji za razvoj slovenske umetnostne zgodovine. Dr. France Stelè je obdobje pred temi dejanji imenoval »predstopnjo v razvoju naše stroke, čas nesistematičnega odkrivanja in opisovanja domačih spomenikov«, ki da mu je leta 1913 ustanovljeni Deželni konservatorski urad šele zarisal smotrnejšo razvojno pot.

Novi zbornik je bil med tedanjimi periodikami na zunaj skromen, dovolj tehten pa po vsebini. Pritegoval ni le ozkega kroga strokovnjakov, njegovo urednikovanje je prevzel dr. Izidor Cankar, pionir slovenske umetnostne zgodovine in mojster lepe besede. Že Cankarjevo ime je zagotavljalo visoko raven glasila.

Tudi moške, ki so v naslednjih letih ob Cankarju in za njim nastopali kot uredniki, so odlikovali umetnostni razgledi. Dr. France Mesesnel je bil univerzitetni učitelj, monsignor Viktor Steska pa nedvomno najvnetejši pisec iz ljubiteljskih vrst častilcev umetnosti. Z dr. Francetom Steletom je vodstvo glasila prevzel izkušen, izšolan konservator in ob Cankarju druga vodilna osebnost slovenske umetnostne zgodovine. Tudi dr. Rajko Ložar je v svojem delu združeval znanje umetnostnega zgodovinarja, arheologa in etnologa.

Ko presojamo vsebino predvojnih števil Zbornika iz dalje današnjih dni, brez upoštevanja tedanjih družbenih razmer stežka razumemo nedorečenost v nekaterih odnosih in vprašanih okoli umetnosti, spomeniškega varstva, muzejstva in drugih področij kulture.

Sicer pa je bil Zbornik za tedanje čase smiselno zasnovan. Razprave, študije, poročila z razstav, nadalje ocene novih knjižnih izdaj in informacije o varstvu spomenikov naj bi seznanjali strokovne ljudi, prav tako pa tudi za umetnostno zgodovino zagreto javnost in tujino. V ta namen so bili povzetki sestavkov napisani v francoščini.

Zbornik je zavzeto spremljal strokovne aktualnosti. V ospredju je bilo prizadevanje za ustanovitev Narodne galerije, za kar se je posebej zavzemal Izidor Cankar. Leta 1926 so s podpisi političnih in kulturnih veljakov naslovili na javnost apel za ustanovitev Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter Narodne galerije. France Stelè je 1932 objavil mednarodna načela spomeniškega varstva, potrjena leto poprej v Atenah. France Mesesnel pa je v nekaj razpravah predstavil brata Šubica, kar je pozneje izšlo v samostojni publikaciji.

In ker omenjamo samostojne izdaje, ne kaže prezreti zamisli o seriji knjig z naslovom Umetnostni spomeniki Slovenije: od leta 1922 so bile Zborniku priložene pole Steletovega političnega okraja Kamnik, leta 1929 pa Dekanije Vrhnika Marijana Marolta. Ta dela naj bi obudila prepotrebno topografijo slovenskih umetnostnih spomenikov. Zamisel je čez leta ponovno vzniknila kot delo različnih avtorjev, enovito in s sodobnimi merili pa Slovenije umetnostno topografsko še vse do danes nismo zajeli.

Predvojno delovanje društva in izdajanje Zbornika nam priključijo v spomin besede Cirila Velepiča, zapisane v 1. letniku nove vrste Zbornika iz leta 1951: »Pri redkih podporah institucij in privatnikov so strokovni društveni delavci sodelovali brezplačno, brez honorarja za svoje razprave, brez nagrade za svoja številna predavanja in vodstva po razstavah, pri ogledih spomenikov in izletih, celo sami so denarno podpirali društvo, posebno pa svoje glasilo Zbornik za umetnostno zgodovino«.

Po drugi vojni je društvo potrebovalo kar daljši zagon za obnovo rednega izhajanja svojega glasila. Leta 1947 je sicer izdalo prvi zvezek društvenih Razprav – Staro ljubljansko stolnico Janeza Veiderja, prvi letnik nove vrste pa je izšel šele leta 1951, spet v redakciji dr. Franceta Steleta. Problematiko spomeniškega varstva in muzejstva sta po vojni prevzeli posebni glasili obeh strok.

Od leta 1957 vodi Zbornik uredniški odbor, ki se je do danes nekajkrat zamenjal. Skladno s časom so posodobili metode urednikovanja, pisanja sestavkov ter ureditev in grafično podobo glasila. Ko se v 50. letih, še izraziteje pa v naslednjih desetletjih sprostile možnosti za izdajanje umetnostnozgodovinskih publikacij pri različnih založbah, se je v precejšnji meri spremenil tudi dotok prispevkov za Zbornik. Morda zato njihova izbira ni bila v vseh letih dovolj prečiščena in na

enaki ravni. Kaže pa, da je Zbornik vsebinsko krizo nekaterih letnikov prebrodil: tako uredniški odbor ni le formalna združba, ampak izbor gradiva tudi dodobra pretresa. Zbornik ponovno pridobiva na veljavi, kot jo je imel v zgodnjih letih. S pridom se tudi vključuje v mednarodne kroge in sisteme sodobnega znanstvenega komuniciranja.

Ko se ob osemdesetletnici Zbornika za umetnostno zgodovino oziramo za sorodnimi glasili v svetu, ugotavljamo, da sodi naš list med redke periodike s tolikšno tradicijo. Po svoje je kar kronika in ogledalo naše stroke. Tudi z dobrimi obeti za prihodnost. Je spričevalo o tem »kar je, kar blo je in kar bo«, bi rekel Prešeren.